

ADMINISTRACJA I OBSŁUGA

prawo • organizacja • dokumentacja

w Oświacie

Program wychowawczo- -profilaktyczny w szkole –

klucz do zdrowego i bezpiecznego rozwoju uczniów oraz narzędzie do jawnego działania szkoły dla dobra całej społeczności szkolnej

Program wychowawczo-profilaktyczny w szkole jest narzędziem wspierającym zdrowy rozwój dzieci i młodzieży. Jego głównym celem jest zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym, wspieranie zdrowia psychicznego i fizycznego uczniów oraz promowanie wartości i postaw sprzyjających harmonijnemu współżyciu w społeczności szkolnej i poza nią.

W Polsce wytyczne dotyczące programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach regulują przede wszystkim następujące przepisy prawa:

- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r., poz. 1082 z późn. zm.), która w art. 26 określa obowiązki opracowania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych przez szkoły i placówki oświatowe,

AKTUALNOŚCI

- 1** Program wychowawczo-profilaktyczny w szkole – klucz do zdrowego i bezpiecznego rozwoju uczniów oraz narzędzie do jawnego działania szkoły dla dobra całej społeczności szkolnej

PRAWO W SZKOLE

- 5** Obowiązek składania oświadczeń majątkowych przez dyrektorów szkół i przedszkoli samorządowych
- 8** Dostęp do informacji publicznej a prawo do prywatności i RODO
- 10** Ochrona sygnalistów – dokumenty
- 14** Komentarz do zmiany przepisów ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy

KALENDARIUM

- 15** Kalendarium – wrzesień 2024

Szanowni Państwo!

W każdym numerze podpowiadamy najlepsze rozwiązania dotyczące aktualnych tematów, by pomóc Państwu w codziennej pracy i mierzeniu się z wyzwaniami i obowiązkami placówki.

We wrześniowym wydaniu znajdują Państwo artykuł Agnieszki Krzaczek na temat programu wychowawczo-profilaktycznego. Omówione zostały w nim przepisy prawa, cele, sposoby realizacji oraz przykłady programu wychowawczo-profilaktycznego.

W dziale Prawo w szkole czeka na Państwa artykuł na temat obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez dyrektorów szkół i przedszkoli samorządowych, w którym znajdują Państwo opis podstaw prawnych do składania takich oświadczeń, zasady ich składania oraz praktyczne przykłady.

Joanna Grzeleńska-Darłak omówiła kwestię dostępu do informacji publicznej a prawa do prywatności i RODO. W artykule autorka przytacza określone przepisy prawa i przedstawia, jak temat ten funkcjonuje w praktyce.

W związku z ustawą o ochronie sygnalistów przygotowaliśmy dla Państwa również przydatne wzory dokumentów: regulamin oraz rejestr zgłoszeń wewnętrznych.

Zapraszamy serdecznie do lektury!

Redakcja czasopisma
„Administracja i Obsługa
w Oświacie”

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2017 r., poz. 356), które określa ramy programowe oraz cele wychowawczo-profilaktyczne, które powinny być realizowane na poszczególnych etapach edukacyjnych,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2017 r., poz. 1591), które dotyczy organizacji i form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym działań profilaktycznych,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. z 2018 r., poz. 467).

Głównymi celami programu wychowawczo-profilaktycznego są promowanie zdrowia fizycznego i psychicznego poprzez zachęcanie uczniów do prowadzenia zdrowego stylu życia, regularnej aktywności fizycznej oraz dbania o zdrowie psychiczne; zapobieganie uzależnieniom poprzez edukację na temat szkodliwości substancji psychoaktywnych, takich jak: narkotyki, alkohol i papierosy, oraz promowanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu; rozwijanie umiejętności społecznych, nauczanie umiejętności interpersonalnych, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów i współpracy w grupie; wspieranie rozwoju emocjonalnego – w tym zakresie ważna jest pomoc w budowaniu pozytywnego obrazu siebie, rozwijanie empatii i umiejętności rozpoznawania oraz wyrażania emocji.

Bezpieczeństwo w szkole rozumiane jest jako kształtowanie postaw odpowiedzialnych i przeciwdziałanie przemocy oraz cyberprzemocy.

JAK WYGLĄDA PROCES PRZYGOTOWANIA PROGRAMU WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNEGO?

Przygotowanie programu wychowawczo-profilaktycznego w szkole jest procesem kompleksowym i wieloetapowym. Jego celem jest stworzenie spójnego i efektywnego planu działań, który odpowie na potrzeby uczniów i społeczności szkolnej oraz pomoże w zapobieganiu problemom wychowawczym i zdrowotnym.

Do głównych etapów przygotowania tego dokumentu należą przede wszystkim: diagnoza potrzeb i problemów, analiza danych i określenie głównych celów programu. Ten etap najczęściej jest realizowany już pod koniec roku szkolnego poprzez ankiety przeprowadzane wśród uczniów, rodziców i nauczycieli w celu zidentyfikowania najważniejszych problemów i potrzeb. Mogą to być kwestie związane z przemocą, uzależnieniami, zdrowiem psychicznym czy problemami szkolnymi. Następnym etapem jest przeprowadzenie analizy danych, między innymi analizowanie danych dotyczących frekwencji, wyników w nauce, incydentów przemocy, przypadków problemów zdrowotnych oraz innych istotnych kwestii, a także dyskusje z nauczycielami na temat obserwacji i doświadczeń związanych z problemami wychowawczymi i profilaktycznymi. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy określa się główne cele programu, np. poprawa zdrowia psychicznego uczniów, zmniejszenie liczby incydentów przemocy, zwiększenie świadomości na temat zdrowego stylu życia.

Następnie ważne jest ustalenie, które cele są najważniejsze i jakie działania będą miały największy wpływ na poprawę sytuacji. Kolejnym etapem jest opracowanie konkretnego planu działania opartego na warsztatach, spotkaniach, kampanii informacyjnej, zajęciach dodatkowych, szkoleniach dla nauczycieli

i rodziców. Należy pamiętać, że opracowywany program ma być skierowany do całej społeczności szkolnej i uwzględniać wszystkich jej członków. Na tym etapie ważne jest przygotowanie szczegółowego harmonogramu działań uwzględniającego kalendarz szkolny i ważne wydarzenia oraz określenie, kto będzie odpowiedzialny za realizację poszczególnych działań – nauczyciele, specjaliści, rodzice uczniów.

Jedną z ważniejszych kwestii, by program był realizowany i by wiedza o tym dokumencie była szeroko znana, jest organizowanie spotkań z rodzicami w celu przedstawienia założeń programu, jego celów i działań. Dobrze, jeśli na początku roku szkolnego zostanie on przesłany drogą elektroniczną do wszystkich w szkole i co ważne – do wszystkich rodziców. Daje to możliwość zapoznania się, jak również wypowiedzenia, a w razie konieczności uzupełnienia programu o kwestie, które zostaną zauważone, a które mogą mieć istotny wpływ na realizację przez szkołę jej zadań.

Kolejnym ważnym czynnikiem, który powinien być uwzględniony w programie, jest współpraca z lokalnymi instytucjami i organizacjami (np. policja, ośrodki zdrowia, organizacje pozarządowe) w celu wsparcia realizacji programu.

Ostatnie ważne aspekty to po pierwsze – systematyczne zbieranie danych na temat realizacji działań i ich efektów, np. poprzez ankiety, obserwacje, rozmowy z uczniami i nauczycielami oraz rodzicami. Drugi ważny aspekt to okresowa ocena skuteczności programu, analiza osiągniętych celów, identyfikacja obszarów wymagających poprawy oraz przygotowywanie raportów dla rady pedagogicznej i rodziców. Ostatnim i w mojej ocenie bardzo ważnym czynnikiem jest dostosowywanie programu, wprowadzenie niezbędnych zmian i ulepszeń w programie na podstawie wyników ewaluacji, ale również bieżąca ocena i słuchanie społeczności oraz uważność na procesy zachodzące w szkole.

REALIZACJA PROGRAMU WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNEGO

Jak to wszystko zrobić? W tym miejscu z pomocą każdej dyrekcji i nauczycielom mogą przyjść rodzice, których warto zachęcić do realizacji wyznaczonych celów. Program wychowawczo-profilaktyczny można realizować poprzez różnorodne działania i inicjatywy, w tym kierowane do rodziców, tak by ich też wspierać i wyposażać w narzędzia potrzebne w procesach wychowawczych. W tym miejscu proponuję cztery główne działania, są to: warsztaty i zajęcia edukacyjne (organizowanie warsztatów z zakresu zdrowego stylu życia, radzenia sobie ze stresem, komunikacji interpersonalnej oraz przeciwdziałania uzależnieniom), konsultacje i wsparcie psychologiczne (ważne jest, by w szkole byli dostępni specjaliści z dziedziny psychologii i pedagogii, dzięki którym młodzież będzie miała wsparcie zarówno w kwestiach indywidualnych, jak i grupowych), projekty i kampanie społeczne (realizacja projektów i kampanii mających na celu zwiększenie świadomości na temat zdrowia, bezpieczeństwa oraz prawidłowych relacji międzyludzkich), współpraca z rodzicami (organizacja spotkań i warsztatów dla rodziców mających na celu wsparcie w wychowaniu dzieci i młodzieży) oraz szkolenie dla nauczycieli (podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej w zakresie metod wychowawczych oraz umiejętności radzenia sobie z problemami uczniów). Przy realizacji wszystkich tych działań można uzyskać wsparcie w postaci współpracy z lokalnymi organizacjami, w tym też społecznymi, które bardzo często posiadają duży zakres wiedzy w tym zakresie, co może być pomocne dla szkolnych nauczycieli. Taka współpraca i korzystanie z pomocy podmiotów zewnętrznych z naszej lokalnej społeczności ma nie tylko wpływ na szkolną młodzież, ale może mieć ogromny wpływ na lokalną społeczność, działać na nią spajająco i twórczo.

Warto w tym miejscu podkreślić, że program nie jest odrębną inicjatywą, zbiorem zadań do wykonania, który funkcjonuje jako odrębne cele do realizacji w czasie roku szkolnego. Ten dokument jako plan do realizacji jest tak naprawdę jednym z najważniejszych dokumentów mówiących o celach i zadaniach wychowawczych i pedagogicznych w danej szkole.

PROGRAM WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNY W PRAKTYCE – PRZYKŁADY

Poniżej kilka przykładów działań, które można zaplanować i przeprowadzić w ramach programu wychowawczo-profilaktycznego. W zakresie zdrowia może to być cykl zajęć promujących aktywność fizyczną, zdrowe odżywianie oraz zasady higieny osobistej. Kolejnym cyklem mogą być warsztaty dotyczące rozpoznawania i przeciwdziałania przemocy rówieśniczej oraz cyberprzemocy. Ostatnią propozycją jest zorganizowanie programu edukacyjno-warsztatowego dotyczącego bezpieczeństwa w szkole oraz w internecie, w tym zasad bezpiecznego korzystania z mediów społecznościowych. Ciekawą propozycją mogą być zajęcia rozwijające zainteresowania i pasje uczniów, co będzie miało ogromny wpływ na ich pewność siebie oraz pozytywny obraz samych siebie.

Co istotne, wszystkie te przykładowe działania nie muszą być realizowane w jakiś szczególnie, odrębny sposób, można je wpleść w inne zaplanowane działania realizowane w szkole np. podczas różnych szkolnych wydarzeń. Szkolenia z zakresu zdrowia mogą być np. realizowane podczas Dni Szkoły czy obchodzenia Dnia Dziecka w formie zajęć w szkolnej pracowni kulinarnej, gdzie dzieci przygotowują zdrowe i przez nich wymyślone potrawy. Znam przykład szkoły, która zaprosiła rapera, a ten w bardzo przystępny i na czasie sposób opowiadał o tym, czym jest przemoc, w tym przemoc rówieśnicza, oraz przeprowadził z młodzieżą pogadankę o bezpieczeństwie w sieci. Przykładem na rozwijanie zainteresowań

i pasji może być zorganizowanie wraz z samorządem uczniowskim pokazu mody z jakiegoś okresu lub „talent show” z komisją konkursową składającą się z przedstawicieli wszystkich grup społeczności szkolnej. Ostatnią propozycją dotyczącą bezpieczeństwa i mediów społecznościowych można zrealizować, zapraszając do szkoły funkcjonariuszy policji, którzy mają sporą wiedzę na ten temat i – co ważne – są przeszkoleni do prowadzenia tego typu zajęć w szkołach.

Podsumowując, można powiedzieć, że program wychowawczo-profilaktyczny w szkole jest nieodzownym elementem współczesnej edukacji. Jego skuteczna realizacja przyczynia się do wszechstronnego rozwoju uczniów, zapewniając im wsparcie w zakresie zdrowia fizycznego, psychicznego oraz społecznego. Dzięki współpracy wszystkich uczestników procesu edukacyjnego – uczniów, nauczycieli, rodziców oraz specjalistów – możliwe jest stworzenie bezpiecznego i wspierającego środowiska, w którym każdy uczeń ma szansę na pełny rozwój swoich możliwości i talentów.

JAK SKUTECZNIE ZREALIZOWAĆ PROGRAM WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNY?

Powyżej przedstawiłam teoretyczne, w większości szkół znane, zasady i założenia programu wychowawczo-profilaktycznego, który każda szkoła musi opracować i przyjąć do końca września rozpoczynającego się roku szkolnego. Praktyka wynikająca z obserwacji szkół i sposobu wypracowywania tego programu wygląda ponuro. Nie chcę oceniać, dlatego w dużej ilości szkół dokument ten jest przygotowywany na zasadzie kopiuj-wklej z lat poprzednich, z lekkimi modyfikacjami, najczęściej uwzględniającymi zalecenia kształcenia wydane przez Ministerstwo Edukacji na dany rok szkolny.

Problemy występujące obecnie w szkołach, które mają ogromny wpływ na ostrzeżenie szkoły i na chęć uczęszczania

do niej młodzieży, powinno się zdiagnozować i tak zaplanować działania na dany rok szkolny, by te problemy wyeliminować i zapobiegać występowaniu kolejnych.

Jak wcześniej pisałam, bardzo często program wychowawczo-profilaktyczny jest kopiowany z lat poprzednich, a co jeszcze bardzo istotne – do jego tworzenia nie są zapraszane wszystkie środowiska społeczności, z uwzględnieniem młodzieży i rodziców. O ogromne znaczenie i wpływ na zdrową i bezpieczną szkołę mają szeroko zakrojone konsultacje programu wychowawczo-profilaktycznego z całą społecznością szkolną! Pragnę podkreślić, że program wychowawczo-profilaktyczny odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu zdrowego, bezpiecznego i sprzyjającego nauce środowiska szkolnego. Aby ten program był skuteczny i odpowiedni dla wszystkich uczniów, niezbędne jest, by jego założenia i działania były skonsultowane z całą społecznością szkolną, w tym z uczniami, rodzicami, nauczycielami i pracownikami szkoły. Taka szeroka konsultacja zapewnia, że program będzie dostosowany do realnych potrzeb i problemów, a także zwiększa jego akceptację i skuteczność.

Uczniowie, nauczyciele i rodzice mogą mieć różne perspektywy i doświadczenia dotyczące problemów w szkole, takich jak przemoc, uzależnienia czy stres. Konsultacje pozwalają na zebranie tych różnorodnych punktów widzenia, co prowadzi do bardziej kompleksowego zrozumienia sytuacji. Bardzo istotne jest aktywne informowanie całej społeczności poprzez różne kanały informacyjne (tablice na korytarzach, dziennik elektroniczny czy spotkania, uroczystości oraz zebrania z rodzicami). Regularne konsultacje zapewniają, że program wychowawczo-profilaktyczny jest aktualizowany zgodnie z najnowszymi trendami i zmianami w zachowaniach uczniów oraz wyzwaniem, przed którym stoi społeczność szkolna w dobie

szybko zachodzących zmian w dzisiejszym świecie.

Kolejnym ważnym aspektem jest zaangażowanie w tworzenie programu dzieci i ich rodziców, tak by program był szeroko znany i akceptowany w danej społeczności szkolnej. Gdy społeczność szkolna uczestniczy w tworzeniu programu, czuje się za niego odpowiedzialna i jest bardziej skłonna do aktywnego uczestnictwa w jego realizacji. Program stworzony z udziałem wszystkich zainteresowanych stron ma większe szanse na akceptację i wsparcie, co jest ważne dla jego skuteczności.

Istotne wydaje się dostosowanie programu do specyficznych potrzeb środowiska. Każda szkoła ma swoje unikalne cechy i problemy, które mogą różnić się od tych w innych placówkach. Konsultacje pozwalają na dostosowanie programu do specyficznych potrzeb konkretnej szkoły. Różni uczniowie mają różne potrzeby w zależności od wieku, płci, środowiska rodzinnego czy kulturowego. Uwzględnienie tych różnic podczas konsultacji pozwala na stworzenie bardziej inkluzywnego programu.

Warto też zwrócić uwagę na wzmocnienie współpracy i komunikacji.

Proces konsultacji promuje otwartą komunikację między uczniami, rodzicami, nauczycielami i administracją szkoły, co sprzyja budowaniu zaufania i współpracy. Wspólne działania na rzecz opracowania programu wzmocniają więzi w społeczności szkolnej i promują poczucie wspólnoty. Konsultacje pozwalają na identyfikację praktycznych rozwiązań, które są realne do wdrożenia i mają szansę na rzeczywisty wpływ na zidentyfikowane problemy. Dzięki konsultacjom możliwe jest efektywniejsze wykorzystanie dostępnych zasobów – zarówno ludzkich, jak i materialnych, co zwiększa szansę na sukces programu.

Do konsultacji ze społecznością, tak by program był przygotowany wspól-

nie, a w efekcie realizowany, warto wykorzystać każdy moment, by informacja o programie i jego postępach była znana w szerokim gronie społeczności. Dobrym przykładem może być też organizowanie paneli dyskusyjnych, gdzie różne grupy mogą wyrażać swoje opinie i zgłaszać sugestie. Warto też wykorzystywać media społecznościowe i również tym kanałem zadawać pytania w formie postów czy ankiet, wczytywać się w komentarze i analizować wypowiedzi, co może mieć wpływ na realizację całego programu. Konsultacje i promowanie programu oraz szerokie informowanie o programie całej społeczności szkolnej jest nie tylko zalecane, ale wręcz niezbędne dla jego skuteczności. Zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron nie tylko wzbogaca program o różnorodne perspektywy, ale także wzmocnia więzi i współpracę w społeczności szkolnej, co ma długofalowe korzyści dla wszystkich jej członków.

Jak zawsze komunikacja i jawność

działań władz szkolnych ma kluczowe znaczenie w odbiorze i dla relacji w szkole. Warto te czynniki wprowadzić w życie szkolne, a z całą pewnością z czasem przyniosą ogromne korzyści dla młodzieży, nauczycieli, rodziców oraz dyrekcji szkoły.

W rozpoczynającym się nowym roku szkolnym

zachęcam do tworzenia transparentnych i szeroko konsultowanych programów wychowawczo-profilaktycznych, a z całą pewnością przełoży się to na efektywność procesów edukacyjnych w każdej szkole. Zdam sobie sprawę z tego, że otwarte podejście do tego procesu nie przyniesie efektów natychmiast i że nie wszyscy od razu w pierwszym roku takiego otwartego procesu tworzenia tego dokumentu będą chcieli brać w tym udział. Wierzę jednak, że od pierwszego kroku dużo zależy i w dłuższej perspektywie każdej szkole przyniesie to ogromne efekty spajające społeczność szkolną.

Agnieszka Krzaczek